

Saarna itsenäisyyspäivänä 2011, Kauniaisten kirkko
Predikan på självständighetsdagen 2011, Grankulla kyrka
Niko Huttunen, dos./doc.

Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta. Sinulla ei saa olla muita jumalia. (2. Moos. 20:2-3)

Jag är Herren, din Gud, som förde dig ut ur Egypten, ut ur slavlägret. Du skall inte ha andra gudar vid sidan av mig. (2. Mos. 20:2-3)

Måhända många vet Zacharias Topelius saga *Björken och stjärnan*. I slutet av sagan kommer det fram att sagan är symbolisk. Björken och stjärnan är symboler för fosterlandet och det eviga livet. Båda är viktiga enligt Topelius som skriver: "Ni gingo efter björken; - han betydde edert fädernesland. Välan, må det vara eder kärleks och edert arbetes mål, så länge ni leva! Ni gingo efter stjärnan; - hon betecknar det eviga livet. Välan, må hon lysa eder hela er levnad igenom!"

Sakari Topeliuksen satu *Koivu ja tähti* perustuu Topeliuksen isoisän todellisiin kokemuksiin isonvihan ajalta. Sadun lasten tapaan isoisä vietiin Venäjälle, josta hän pakeni kulkemalla auringonlaskun suuntaan ja päätyi lopulta Tukholmaan, missä yllättäen tapasi Muhokselta paenneen äitinsä. Topelius työsti tarinaa niin, että se palveli hänen uskonnollis-isänmaallista vakaumustaan.

Sadun lapset on viety vihollismaahan, jossa heitä kohdellaan hyvin – Topeliuksella ei ollut mitään tarvetta mustamaalata itänaapuria. Elämän yltäkyläisyydestä huolimatta lapset kaipaavat oman pihan koivua, jonka oksien lomasta loisti tähti. Niitä he pakenevat etsimään. Matkan varrella lapsia autetaan, mutta ymmärrystä he eivät saa. Säälkien heille huomautetaan: "Maailmassa kasvaa monta tuhatta koivua, ja taivaalla loistaa tuhansittain tähtiä. Kuinka on mahdollista, että niin monien joukosta löytäisitte juuri ne, joita etsitte?" Lapset kuitenkin jatkavat itsepintaisesti matkaansa, kunnes löytävät etsimänsä.

Sadullaan Topelius halusi teroittaa lukijoille, että heidän elämällään oli kaksi päämäärää: koivu eli isänmaan hyväksi toimiminen ja tähti eli iankaikkinen elämä. Tämä ajatus on Suomessa hyvin syvällä. Se heijastuu jopa uskonnonvapausajattelussamme, jonka mukaan uskonnoilla on myönteinen merkitys osana yhteiskuntaa. Uskontoja ei pyritä torjumaan tai eristämään yhteiskunnasta.

Näin harmoninen tilanne ei ole itsestäänselvyys. Isänmaan koivun tuuheat oksat voivat peitota tähden kahdellakin tavalla. Entisessä itänaapurissa uskonto haluttiin sulkea yksityisasiaksi, jonka harjoittaminen oli tiukasti rajoitettu ja valvottu. Tavoitteena oli yhteiskunta, jossa uskonto ei näytellyt mitään roolia. Samaa perinnettä hiukan lievemässä muodossa vaalitaan edelleen eräissä länsimaisissa demokratioissakin.

Jatkosodan aikainen aseveli puolestaan muokkasi uskontoa omiin tarpeisiin. Kirkoissa, yliopistoissa ja juhlapuheissa viljeltiin mielikuvituksellisia tarinoita arjalaisesta Jeesuksesta. Uskonto alistettiin isänmaan asialle ja tarvittaessa muokattiin sen tarpeita varten.

Sekä entisen itänaapurin että entisen aseveljen tapauksessa isänmaa, aate tai kansakunta astui ihmisen korkeimmaksi hyväksi; koivu ikään kuin peittosi tähden. Samoihin aikoihin meidän maassamme otettiin tietoista etäisyyttä tähän politiikkaan. Havainnollisella tavalla tämä näkyy lottien kultaisissa sanoissa, joista ensimmäinen kuuluu: "Jumalan pelko olkoon elämäsi suurin voima." Tämä on kaiku Raamatun kymmenestä käskystä, sen ensimmäisestä ja perustavimmasta käskystä: "Minä olen Herra sinun Jumalasi. Sinulla ei saa olla muita jumalia."

Kultaisissa sanoissa lotta asetettiin lojaaliksi ensi sijassa Jumalalle. Vasta tämän jälkeen tuli isänmaan asia. Tämä on suomalaisen isänmaallisuuden erityinen piirre. Se suhteellistaa itse isänmaankin arvon. Kaikella, myös isänmaalla on arvoa vain suhteessa Jumalaan, vain Jumalan lahjana ja velvoitteena. Tämän ajattelun mukaan isänmaa on Jumalalle alisteinen.

Väärän jumalan tunnusmerkki on se, että se uhmaa oikeaa Jumalaa. Käännökset "Sinulla ei saa olla muita jumalia" tai "du skall inte ha gudar vid sidan av mig" ovat oikeastaan liian lieviä. Heprealaisessa alkutekstissä todetaan, ettei muita jumalia saa olla *al-paanaj*, sanamukaisesti "minun kasvojani vastaan". Sanonnassa on uhmaamisen sävy; muut jumalat uhmaavat oikeaa Jumalaa. Eikä meidän tule ymmärtää muita jumalia vain konkreettisen uskonnonharjoituksen merkityksessä. Jeesuksen sana "Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa" (Matt. 6:24) osoittaa, että mikä tahansa voi astua jumalaksi Jumalan paikalle.

"Det, varvid du fäster ditt hjärta och varpå du förlitar dig, är, säger jag, i verkligheten din Gud." Så skriver Martin Luther i sin *Stora katekes* och konkretiserar det med att säga hur människor kan förlita sig till exempel på gods och penningar, skicklighet, makt och ära. Luthers exempel är träffsäkra även idag och vi kan fråga om vi har dessa avgudar. Men även politiska ledare, fosterlandet och ideologi kan bli avgudar. Miljoner förlitade sig på

Führer och naziska *Blut und Boden* eller *Generalissimus* och protetariatets diktatur. Däri kan vi fråga om det är värt att förlita sig på avgudar – hur starka de än ser ut.

Oikeastaan Topeliuksen sadun lapsilla on vain yksi päämäärä. Satu alkaa paljastavasti: "Tiedänpä vieläkin vanhan tarinan pojasta ja tytöstä, jotka läpi elämänsä kulkivat yhtä ainoaa päämäärää kohti." – *yhtä ainoaa*. Kysymys kuuluu: kohti koivua vai tähteä? Sadun lopussa se paljastetaan: " 'Rakkaat lapset', sanoi isä, 'ihmisen elämä maailmassa on vaellusta läistä päämäärää kohti.' "

Tämä päämäärä tekee vapaaksi. Lapset eivät olleet sidottuja vieraan maan hyvinvointiin. He näkivät muitakin kuin taloudellisia tai ideologisia arvoja. Lapset pakenivat ja luottivat vaikeuksia täynnä olevalla matkalla Jumalaan ja löytävät lopulta kotikoivunsa. Tämä on sadunkertojan tapa osoittaa, että kansakunnan tulevaisuus ja toivo on lopulta Jumalan varassa.

Sadun lasten matka oli kaiken todennäköisyyden mukaan tuhoon tuomittu – niin kuin Suomen matka on monta kertaa ollut. Mutta on asioita, joita ei mitata tavanomaisen realismin, mukavuuden tai taloudellisten arvojen mukaan. Ja silloin on uskallettava asettua Jumalan varaan, sen Jumalan, jonka Raamattu kertoo sanoneen autiomaavaellukselle lähteneelle kansalle: "Minä olen Herra, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta." "Jag är Herren, din Gud, som förde dig ut ur Egypten, ut ur slavlägret."